

STADSHOLMEN

STUREN MINSTA 2

Tjärhovsgatan 11, Södermannagatan 2

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1 TJÄRHOVSGATAN 11B**
- 2 TJÄRHOVSGATAN 11D**
- 3 HOTELL**

ÄLDRE BILD FRÅN VÅRDHEMMET. DEN BÄRANDE PELAREN ÄR EN REST FRÅN SIFVERTS BRYGGERI. FOTO SSM FA29702.

På 1700-talet fanns det omkring 100 bryggerier i Stockholm. Ett av de större byggdes av bryggaren Lorens Sifvert vid Tjärhovsgatan i kvarteret Sturen Minsta. De fyra längornas storlek och relativt enkla karaktär ger fortfarande intryck av industribyggnad.

I främst norra längan finns bevarade inredningsdetaljer som berättar om denna epok. Den ansenliga murtjockleken och takhöjden samt de förhållandevis sparsamma inredningarna i några av södra längans lägenheter vittnar också om ett industriellt bruk. Efter bryggeriepoken har fastigheten haft en lång och intressant historia som vårdinrättning och bostäder för utsatta personer.

Fastigheten Sturen Minsta 2 är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Den kraftiga befolkningsökningen i Stockholm på 1600-talet innebar en snabb utbyggnad på malmarna. Området på Katarinaberget var i stort sett bebyggt

vid 1600-talets slut. Den stora församlingskyrkan började byggas 1656 och placerades väl synlig på höjden.

En brand ödelade 1723 större delen av bebyggelsen i Katarina församling och återuppbyggnaden gick långsamt i efterdyningarna av krig och pest. Det dominerande byggnadsmaterialet var timmer, trots stadens ambitioner att endast stenhus borde uppföras. Genom tryckta byggnadsordningar senare under 1700-talet fick stadsarkitekten god kontroll över byggandet, och i strävan efter enhetlighet och brandsäkerhet uppfördes många välproportionerade och gulputsade borgarhus av sten. De flesta av områdets bevarade trähus kan därför placeras i det tidiga 1700-talet.

Första hälften av 1800-talet var, liksom i övriga staden, en tid med liten byggnadsverksamhet.

FASAD MOT GATAN. FOTO J. MALMBERG.

Förändringarna var däremot betydligt större under århundradets senare del och 1900-talets första årtionden. Det byggdes en mängd hyreshus som till viss del ersatte den äldre småskaliga bebyggelsen och gav området en ny siluett. Samtidigt genomfördes nya trafiklösningar som förbättrade kommunikationerna till den kuperade och svårtillgängliga östra delen av Södermalm. Katarinahissen från 1880-talet och framdragningen av Katarinavägen under åren omkring 1910 gjorde området lättare att nå men förändrade samtidigt stadsbilden.

Katarinaberget ger en viktig och intressant bild av fyra seklers stadsbyggnadshistoria. Området har, tillsammans med Mariaberget och Stigberget, den största koncentrationen av bevarad 1700-talsbebyggelse på malmarna, men också hus från senare tider. Stadsbilden är varierad med många ålderdomliga inslag och mycket grönska. Läget på berget erbjuder också vackra utblickar över staden och vattenrummen.

HISTORIK

Den nuvarande fastigheten Sturen Minsta 2 bestod

tidigare av flera mindre tomter. Åren omkring 1750 ägdes den västligaste delen vid Tjärhovsgatan av slaktaren Johan Djurberg medan bryggaren Johan Castling ägde delen i hörnet av Tjärhovsgatan och Södermannagatan. På slaktaren Djurbergs stora tomt fanns bland annat två oxstall med plats för drygt 30 djur och ett litet, men relativt påkostat, envåningst bostadshus i sten med blyinfattade fönster av så kallat franskt glas. Dessutom fanns det ytterligare ett bostadshus av sten och två av trä.

Bryggaren Castling hade på sin tomt i öster ett bostadshus av sten i två våningar samt flera byggnader för bryggeriverksamheten, som en kölna, ett brännhus med kopparpannor och ett bryggghus. Castling hade också stall för fem hästar och tolv kor.

Sifverts bryggeri

Bryggaren Lorens Sifvert förvärvade 1776 den östra fastigheten och några år in på 1780-talet även den västra. På den västligaste delen ligger i dag Katarina brandstation som inte ingår i den aktuella fastigheten. På den östra tomtdelen lät Sifvert uppföra en

GÅRDEN MOT NORDOST. FOTO J. MALMBERG.

tvåvåning byggnad med fyra längor runt en innergård – nuvarande Sifvertska kasernen som den kallas i dagligt tal – efter ritningar av murmästaren Johan Degener. Delar av den äldre stenhusbebyggelsen från Djurbergs och Castlings tid ingår sannolikt i den nuvarande längan mot Tjärhovsgatan.

I norra längan och en del av bottenvåningen mot Tjärhovsgatan bedrev Sifvert sin bryggeriverksamhet medan resten av byggnaden innehöll bostäder. Huset beskrivs i en brandförsäkring 1795, och inredningen i en av bostäderna på bottenvåningen – sannolikt Sifverts egen bostad – tycks ha varit påkostad med bland annat flerfärgade kakelugnar och en sängkammare med alkov. Ett av rummen hade också en för den gustavianska tiden karaktäristisk och dyrbar kolonnkakelugn. I både bostadshuset och bryggeriet fanns invändiga, stensatta brunnar med pumpstockar som kunde föra vatten från bottenvåningen till våningen ovanför.

Stadsvakt, sjukhus och nödbostäder

Fastigheten såldes 1812 till Stockholms stads inkvar-

teringskommission. I lokalerna inlogerades till en början stadsvakten, och under 1830-talets koleraepidemi användes kasernen som sjukhus. Vid mitten av 1800-talet byggdes hela anläggningen på med en våning och fick sin nuvarande volym. Senare under 1800-talet hyste lokalerna nödbostäder, och under 1900-talet fungerade byggnaden bland annat som vårdavdelning och ungarshotell. Av äldre fotografier att döma skedde vården till stor del i öppna salar, men med ungarshotellet förändrades norra längans planlösning till att bestå av en mängd smårum. Vinden inreddes och takkupor tillkom under 1950- och 1960-talet på framför allt norra och södra längorna. Sedan 1976 bedrivs hotellverksamhet i stora delar av lokalerna.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Byggnaden består av fyra längor runt en innergård, tre våningar höga samt med en mezzaninvåning (halvvåning) och inredd vind. Den norra längan, och delar av övriga, inrymmer hotell. Längan mot

KÄLLARDÖRR AV JÄRN I UPPGÅNG 11D. FOTO J. MALMBERG.

HANDLEDARE AV TRÄ I UPPGÅNG 11D. FOTO J. MALMBERG.

Tjärhovsgatan innehåller framför allt bostäder, medan östra och västra längorna huvudsakligen upptas av föreningslokaler och kontor.

Bottenvåningen är mot gatan spritputsad, medan övriga våningar och gårdsfasaderna är slätputsade. Taket är plåtklätt och har sentida takkupor. De spröjsade fönstren ligger i liv med fasaden och är utbytta under 1900-talet. Den östra längan har mot gården ett hisschakt från 1940-talet.

Lägenheter

I lägenheterna finns en del äldre inredningsdetaljer. I den sydvästra delen (Tjärhovsgatan 11B, nr 1 på kartan) finns äldre brädgolv, pardörrar med foder, fönstersmygpaneler och stenprofilerade nattluckor. Trapphuset har kalkstenstrappor och vilplan lagda med plattor i rutmönster. Lägenhetsdörrarnas ålder

och typ varierar mellan enkeldörrar av 1700-talstyp och pardörrar sannolikt från 1800-talet.

I den sydöstra delen (Tjärhovsgatan 11D, nr 2 på kartan) finns till exempel äldre fönster- och dörrfoder av 1700-talstyp, bröstpaneler, tak med hålkål och profilerad putslist samt äldre, kraftiga gångjärn till invändiga fönsterluckor. Trapphuset har en ålderdomlig karaktär med kalkstensgolv, helfranska dörrar med profilerade foder, äldre handledare av trä och järndörrar till källare och vind.

Hotellet

I hotelldelen (nr 3 på kartan) finns bland annat några äldre kalkstenstrappor, järndörrar, fyllningsdörrar med foder och kraftiga, bärande konstruktioner av både gjutjärn och trä bevarade. I ett av de allmänna utrymmena finns ett äldre brädgolv med stenfris,

JÄRNDÖRR TILL VINDEN I UPPGÅNG 11D. FOTO J. MALMBERG.

NATTLUCKOR I UPPGÅNG 11B. FOTO J. MALMBERG.

**BILD TILL HÖGER: ÄLDRE BÄRANDE
KONSTRUKTION AV TRÄ I HOTELLDELEN.
FOTO J. MALMBERG.**

putsat tak med hålkäl och profilerad putslist, hel-fransk bröstpanel och fönstersmygpaneler. I övrigt är de synliga ytskikten och planlösningen moderna.

Längan mot Södermannagatan används bland annat som föreningslokaler och här finns i bottenvåningen flera rum med hel- och halvfranska bröstpaneler, dörrar av 1700-talstyp samt profilerade fönstersmygpaneler och foder.

I byggnaden finns också ett antal äldre dörrar samt en kakelugn deponerade från Stadsmuseets samlingar.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.